

VEHMAA LAITTISTEN KAPPELMÄKI
Koekaivaus 8-12.5.2002

Vehmaan Kotiseutuyhdistys ry.
FM Jouni Taivainen

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Kohteen nimi:	Vehmaa Laittisten Kappelmäki
Kunta:	Vehmaa
Kylä:	Laittinen/Lahdinko
Kohde:	Kappelmäki
Tutkimuksen laatu:	Koekaivaus
Kohteen ajoitus:	rautakausi-historiallinen aika
Peruskarttalehti:	1044 03 Lahdinko, 1994
Peruskoordinaatit:	x 6730 55, y 1541 60, z 15-20
Maanomistaja:	Vehmaan seurakunta, Kirkonkyläntie 220, 23210 Vehmaa
Tutkimuslaitos/kaiv.johtaja:	Jouni Taivainen
Kenttätyöaika:	8-12.5.2002
Tutkitun alueen laajuus:	1600 neliometriä, josta kaivauksin 7 neliometriä
Tutkimusten kustantaja:	Euroopan unioni ja yksityiset rahoituslähteet
Tutkimuskustannukset:	6000 euroa
Löydöt:	KM 2002023:1-70, diar. 15.5.2002
Löytöjen säilytyspaikka:	Kansallismuseo
Mustavalkonegatiivit:	125331:1-25
Diapositiivit:	125330:1-4
Aikaisemmat tutkimukset:	Killinen, Muinaisjäänöksiä Vehmaan kihlakunnassa 1885. Inv. Mäntylä 1960 (Vehmaa, MV/ark. os)
Aikaisemmat löydöt:	-
Arkistoitu kirjeenvaihto:	Tutkimuslupa dnro 055/302/2002
Kirjallisuusviitteet:	Haggren, Georg 2000. Vesilahden Laukko. Toim. Kari Uotila. <i>Archaeologia Medii Aevi Finlandiae IV</i> . Perälä, Väinö 1951. Vehmaan historia. Turku 1951. -1963. Mynämäki 1260-1960. Turku 1963.

Söyrinki-Harmo, Leena 1996. Vainionmäki – A merovingian period cemetery in Laitila, Finland. Toim. Paula Purhonen. Helsinki 1996.

Kaivauskertomuksen sivumäärä: 11 sivua

Liitteet: Löytöluettelo
Karttaluettelo
Kopiot kaivauskartoista
Radiohiiliajoitus
Konservointikertomus
Artikkelikopiot

Alkuperäisen kaiv.kert. säil.paikka: Museovirasto, rakennushistorian osasto

TIIVISTELMÄ

Vehmaa Laittisten Kappelmäki 2002

PK 1044 03

x = 6730 55, y = 1541 60, z = 15-20

Laittisten Kappelmäen arkeologinen koekaivaus

Vehmaan kotiseutuyhdistys ry

Kaivausjohtaja FM Jouni Taivainen

Löydöt: KM 2002023:1-70

Ajoitus: rautakausi-historiallinen aika

Tutkitun alueen laajuus n. 1600 neliometriä, josta kaivauksin 7 neliometriä.

Kenttäyöaika: 8-12.5.2002

Tutkimuskustannukset: n. 6000 euroa (Emotr-t)

Tutkimusraportti: Jouni Taivainen 30.7.2003. Museoviraston rakennushistorian osaston topografinen arkisto.

Vehmaan Laittisten Kappelmäellä suoritetuissa koekaivauksissa saatiin varmistettua alueella sijainneen hautausmaa ja jonkinlainen kirkollinen rakennus. Aluetta ympäröivän rauenneen kiviaidan sisälle tehtiin koeoja, josta löydettiin mm. nyrhittyä sinistä ja vihreää ikkunalasia, lyijypuitteen palanen ja rautakautista materiaalia. Koeoja tehtiin maatuneen kirkon perustaksi oletetun rakenteen eteläpuolelle. Koeojasta löydettiin ruumishautahahmo noin 60 cm syvyydeltä, josta saatiin maatunutta arkkulautaa radiohiiliajoitusta varten. Ajoitus antoi tuloksen 1480-1660 cal. AD. Lisäksi alueelle tehtiin kaksi koekuoppaa, joista molemmista tuli rautakautista materiaalia. Toinen koekuoppa tehtiin eteläportin länsireunassa sijaitsevaan kiven ja maansekaiseen röykkiöön, joka näin varmistui rautakautiseksi röykkiöksi. Löytöinä mm. koristellun savikiekon katkelma, savitiivistettä ja keramiikkaa. Toinen koekuoppa tehtiin matalaan kumpareeseen itäisen aidan kohdalle. Löytöjensä ja rakenteensa puolesta tämäkin on mahdollisesti rautakautinen röykkiö, mutta pienempi kuin ensin mainittu. Kappelmäellä on tutkimusten perusteella siis sekä keskiajan lopun-uuden ajan alun aikainen hautausmaa ja kirkollinen rakennus sekä rautakautinen kalmisto/asuinpaikka.

SISÄLLYS

- 1. JOHDANTO**
- 2. TUTKIMUSKOHTTEEN SIJAINTI JA MAASTO**
- 3. KOHTTEEN TUTKIMUSHISTORIA**
- 4. TUTKIMUSET**
- 5. HAVAINNOT**
- 6. ANALYYSIT JA NIIDEN TULOKSET**
- 7. TULKINTA JA YHTEENVETO**

LIITTEET

Löytöluettelo
Karttaluettelo
Kopiot kaivauskartoista
Mustavalkonegatiiviluettelo
Diapositiiviluettelo
Radiohiiliajoitus
Konservointikertomus
Artikkelikopiot

1. JOHDANTO

Vehmaan Laittisten Kappelmäki valittiin koekaivausten kohteeksi kahdesta eri syystä. Ensimmäinen syy oli kohteen tieteellinen kiinnostavuus mahdollisena varhaisena kirkonpaikkana ja hautausmaana. Vakka-Suomea on perinteisesti pidetty 1000 –luvulla kristillistyneenä alueena jolla on lisäksi monia mainintoja/perimätietoa varhaisista kirkonpaikoista, joista moniakaan ei ole kuitenkaan tutkittu. Osa perimätietona kulkevista kirkonpaikoista on nykyisen asutuksen alla, osa tuhoutunut soranotossa, joistakin on epämääräisiä mainintoja, mutta Kappelmäki on näistä kaikista ehkä parhaiten säilynyt ja lisäksi alueella on rauennut kiviaita, joka jo olemassa olollaan viittaa mahdollisen muinaisjäännöksen rajoihin, joten sieltä olisi arkeologisin tutkimuksin saatavissa tietoa. Kappelmäkeä ei aiemmin ole kaivauksin tutkittu.

Toinen syy kohteen valintaan oli rahoituksellinen mahdollisuus. Tutkimuksellisenä EU-hankkeena nimeltään ”Laittisten Kappelmäen arkeologinen kunnostus- ja tutkimushanke” kohteen kunnostamiseksi ja tutkimiseksi haettiin ja saatiin rahoitusta alueellisen toimintaryhmä RAVAKKA ry:n kautta Varsinais-Suomen TE-keskuksesta. Taustaorganisaatioksi hankkeelle tuli Vehmaan kotiseutuyhdistys ry. Hankehakemuksen laati ja hankkeen toteutti allekirjoittanut.

Kevään 2002 kaivausten tarkoituksena oli selvittää onko Laittisten Kappelmäen alue perimätiedon mukainen ns. ”kirkonpaikka” ja liittykö siihen hautausmaa sekä mahdollisesti saada jonkinlaista ajoitusta paikan suhteen, sillä siitä ei tiettävästi ole säilyneenä asiakirjatietoja. Kaivausten johtajana toimi FM Jouni Taivainen, piirtäjänä fil.yo. Mia Lempiäinen, kaivajina harrastaja-arkeologit Markku Lemmetti, Kari Ahtiainen, Laila Saarhelo, Eeva Rintama, Lauri Viinikkala, Matti Hukki ja Päivi Rautiainen. Esinekonservoinnista vastasi konservaattori Lasse Mattila Helsingistä.

2. TUTKIMUSKOHTEN SIJAINTI JA MAASTO

Vehmaan Laittisten Kappelmäki sijaitsee Vehmaan kirkosta noin 5 km itään, Laittisten ja Lahdingon kylien rajalla sijaitsevalla pienehköllä peltojen ympäröimällä kummulla. Mäen pohjoispuolitse kulkee Mynämäen ja Vehmaan yhdistävä vanha tie, jota kutsutaan myös nimellä ”suuri postitie”. Sitä pitkin kuljettiin 1600 –luvulta alkaen postia Turun ja Tukholman välillä.

Vehmaalta tunnetaan jonkin verran rautakautisia löytöjä. Ne ovat pääosin merovinkiajalta ja suuri osa niistä on löytynyt jo 1800 –luvun lopulla erilaisissa raivaustöissä. Yksi tällainen on Kappelmäen viereisellä mäellä ollut kalmisto, joka tuhoutui raivaustöissä 1800 –luvun lopulla. Se sijaitsee Kappelmäestä noin 200 metriä länteen nykyisen kotiseutumuseon ja kivityömuseon mäellä. Viikinkiaikaisia löytöjä Vehmaalta on vain muutama, Kappelmäkeä lähin on siitä noin kilometrin itään sijaitsevan peltojen keskellä olevan Uunonmäen kupeesta pelloilta löydetty pyöreä kupurasolki.

Kappelmäen alue on säilynyt melko alkuperäisessä kunnossa. Mitään merkkejä isommasta maanostosta tai rakentamisen aiheuttamista tuhoista ei rauenneen kiviaidan sisäpuolella näy. Pieniä kuoppia alueella on, joista osa lienee jonkinaikaisen kaivelun seurausta. Kaivausten aikana saimme nimittäin kuulla yhdeltä vierailijalta kuinka hän oli pikkutyttöä isänsä kanssa kaivellut alueella hautoja tai aarteita etsien. Niitä ei ollut kuulemma löytynyt. Asutus kylläkin ympäröi mäkeä joka reunalla ja ns. ryssänhautoja näyttää olevan mäen etelä-lounaisrinteellä joitakin kappaleita. Näitä emme karvoittaneet emmekä tutkineet, sillä siihen ei käytettävissä ollut aika riittänyt, lisäksi ne sijaitsivat omakotitalon tontilla.

Nykyisellään varsinainen muinaisjäännösalue on hyvässä hoidossa, sillä Vehmaan kotiseutuyhdistys on tehnyt kohteesta hoitosopimuksen museoviraston muinaisjäännöstenhoitoyksikön kanssa.

Keväällä 2002 suoritettiin alueella yhdistyksen toimesta ensimmäinen raivaus, jolloin risukkoa ja kuivuneita katajia vietiin alueelta pois muutama traktorikuormallinen. Kesäisin Kappelmäellä on perinteisesti järjestetty yksi iltahartaus noin viikkoa ennen juhannusta.

3. KOHTEEN TUTKIMUSHISTORIA

Laittisten Kappelmäki nousee ensimmäistä kertaa esiin Kustaa Killisen 1800 –luvun lopulla suorittaman Vehmaan kihlakunnan inventoinnissa: ”Laittisten kylän vieressä, 5 virstaa Vehmaan kirkosta itäänpäin, on Jaakolan puustellin maalla korkeallinen mäki, nimeltä Kappelin mäki. Tällä mäellä näkyy vielä jäännöksiä vanhasta kirkosta, eli rukoushuoneesta. Huone, jonka seinistä vielä pari alimmaista, melkein jo mullaksi lahonnutta hirsikertaa näkyy, on ollut neliskulmainen, toisille seinilleen 15 kyynärää, toisille 13 kyynärää pitkä. Tämän entisen huoneen keskellä kasvaa kaksihääräinen koivu, joka vahvuudelleen on pari, kolme korttelia läpitse mitaten; tämäkin osoittaa että kirkko on jo kauan ollut katotonna ja laattiatonna, eikä vanhatkaan ihmiset muista siinä muuta kuin paljaat seinät nähneensä. Kirkon sijan ympärillä on räystynyttä kiviaitaa, piirittäen neliskulmaisen alan, joka on 24 syltä ristiinsä mitaten. Hautoja ei voi huomata tämän aitauksen sisällä (Killinen 1885, 75).

Seuraavan kerran Kappelmäellä on käyty 1960, jolloin Ilkka Mäntylä suoritti Vehmaan pitäjän kiinteiden muinaisjäännösten inventoinnin: ”Maasto kohoaa pellolta loivasti W suuntaan. Pellon ja mäen rajalla on pari pientä rakennusta. Mäki kasvaa kiviaidan sisällä koivua ja katajikkoo. Kiviaidan takana on männikköä. Maanpinta kiviaidan sisällä on epätasainen, ja voi siinä hyvinkin olla hautoja. Maaperä hiekkaa ja kiveä. Oletetulle kirkon paikalle on pystytetty muistokivi. Mj:stä on näkyvissä täysin maahan sortunut kiviaita, joka on epäsäännöllisen monikulmion muotoinen. Kiviaita koostuu hyvin erikokoisista kivistä. Se sulkee sisäänsä 40 x 40 m alueen keskeltä mitattuna. Itse kirkosta ei näy mitään. Paikkaa pidetään yleisesti kirkonpaikkana ja sen ympärille on kietoutunut taruja. Vielä n. 30 vuotta sitten oli kiviaidan sisällä ollut läpimätiä puunjätteitä, joiden sanottiin olevan kirkon hirsiiä. Kiviaidan vierestä kaivettaessa on havaittu erittäin vahvasti palanutta maata. Paikka on ankarasti rauhoitettava ja sinne olisi hyvä saada rauhoituslaatat. Viime vuosina on sieltä kaadettu puita ja sinne ajettu kiviä pellostä. Pitäjässä on herännyt ajatus varojen keräämisestä paikan tieteelliseksi tutkimiseksi. Tässä asiassa kehotin ottamaan yhteyden Historialliseen osastoon (Mäntylä 1960).

Vielä 1860 –luvulla oli Kappelmäellä siis nähtävissä kirkon paikalla ollut kivijalka, lahoavia hirsiiä sekä aluetta ympäröivä 66 askelen laajuinen kirkkomaa. Kirkon pohjan on kerrottu olleen noin 7,5 x 8,5 metriä nykymitoiksi muutettuna. Kirkon ympärillä ollut aitaus on muodostunut pienistä kivistä ollen noin 1-2 metriä leveä ja 10-20 cm korkea (Perälä 1951, 14). Nykyisinkin rauennut ja sammu-loitunut aita on vielä olemassa ja kevään tutkimuksissa löysimme sen sisäpuolelta myös kuvausta vastaavan maatuneen ”kirkon itäpäädyn” jonka sijainti vastasi hyvin vuoden 1906 karttaan (A.Waldon) Kappelmäen kohdalle kiviaidan sisälle merkityn neliön sijaintia, jonka voi arvella merkitsevän silloin vielä paremmin näkyvissä olleita ”kirkon” perustuksia. Lisätietoja vanhasta ”kirkon paikasta” saamme vuoden 1786 kartasta (C. Harman), jossa mäen kohdalla on teksti ”Kappelin rintamaat” ja itäpuolisen pellon nimenä ”Kirkowainio”. Em. karttoja vertaamalla näyttää siltä, että vielä vuonna 1786 Laittisten ja Lahdingon kylien välinen raja noudatteli tarkasti ”kirkkomaan” kiviaitaa, jolloin se oli kokonaisuudessaan Laittisten puolella. Vuonna 1906 tilanne oli muuttunut siten, että pieni osa kiviaidan luoteiskulmasta oli Lahdingon puolella, kuten asia on tänä päivänäkin.

4. TUTKIMUKSET

Tutkimusalueelle laadittiin koordinaatisto, jonka peruspisteenä ($x=1000$, $y=1000$) käytettiin alueella olevaa rajapyykkiä nro 3 (ks. yleiskartta). Peruslinjan suunta oli lähes itä-länsi (75 astetta). Korkeuskiintopiste hakattiin alueen keskellä olevaan kiveen ja merkittiin punaisella maalilla (ks. yleiskartta). Tutkimuksissa käytetyt korkeusluvut ovat suhteellisia korkeuslukuja. Vaaituskone asetettiin aina ennen mittauksia siten, että taakselukema oli tasan 1 metri.

Alueesta laadittiin yleiskartta mittakaavaan 1:500, siihen pyrittiin saamaan kaikki mahdolliset varmat havainnot, mutta mainittakoon, että esim. kirkon perustuksen itäpuolella oli havaittavissa matalia itä-länsi –suuntaisia painaumia, joita ei epävarmuutensa vuoksi piirretty. Kyseessä voivat kuitenkin olla ruumishautapainaukset. Ne erottuvat ainakin keväisin ruohon ollessa vielä talven jäljiltä painunut.

Alueelle tehtiin kolme kaivausalaa. Koeoja 1 tehtiin aivan oletetun kirkon perustan eteläpuolelle lähes pohjois-etelä –suuntaiseksi. Koeojan leveys oli 1 metri, pituus 5 metriä. Koekuoppa 2 tehtiin rauenneen kiviainan eteläportiksi nimittämämme aukon länsireunassa olevaan maan ja kiven sekaiseen kumpuun. Sen koko oli 1 x 1 metriä. Koekuoppa 3 tehtiin itäisen aidan yhteydessä olevaan matalan kumpumaisen harjanteen pohjoispäähän. Sen koko oli 50 x 50 cm.

Koeoja 1:n paikka valittiin, koska uskoimme sen olevan paras mahdollinen paikka löytää ruumishautoja, mikäli niitä alueella olisi oletetun kirkkorakennuksen ulkopuolella. Koeojan pohjoispää laitettiin otaksutun kirkkorakennuksen maan päälle näkyvään maatumeneeseen seinälinjaan kiinni, koska arvelimme, että siitä voisi hyvällä onnella saada todisteita rakennuksesta, menemättä kuitenkaan sen sisäpuolelle.

Koekuoppa 2:n paikka valittiin sen jälkeen kun koeoja 1:stä oli alusta asti alkanut tulla rautakautista materiaalia. Ajattelimme, että kyseinen paikka voisi olla rautakautinen rökkiö, koska se ainakin ulkonaisesti näytti siltä.

Koekuoppa 3:n paikka valittiin samoin perustein kuin koekuoppa 2. Kyseessä oleva matala kumpumainen harjanne saattoi mielestämme olla rautakautinen rakenne.

Kaivausmenetelmänä meillä oli perinteinen tasokaivaus. Pintaturpeen alla olevaa tasoa nimitimme tasoksi 0. Sen alla oli kerros 1, jonka alla oli taso 1 jne. Kaivettujen tasojen väli vaihteli 5-10 cm välillä. Ainoa poikkeus oli koeojassa 1, jonka pohjoispäässä mentiin loppuvaiheessa alaspäin 20-30 cm lapiolla tasomaisesti viistokaivaen. Syynä tähän oli ajan käyminen vähiin. Halusin kuitenkin päästä koeojassa edes yhdessä kohdassa niin syväälle, että voisin nähdä onko merkkejä ruumishaudasta alueella olemassa.

Pintaturve poistettiin lapioidella, kaivaminen tapahtui lastoilla. Kaivaessa löydetyt esineet otettiin pääsääntöisesti talteen ruudun ja kerroksen tarkkuudella, joissakin tapauksissa otettiin tarkat koordinaatit ja suhteellinen korkeusluku. Kaikki kaivettu maa seulottiin seulalla, jonka silmäkoko oli 5 mm. Seulalta tulleet löydöt otettiin talteen ruudun ja kerroksen tarkkuudella.

Kaivausten päätteeksi koeoja ja –kuopat peitettiin ja alue ennallistettiin. Koeoja 1:n pohjalle laitettiin muovi merkiksi siitä, mihin syvyyteen asti koeojassa oli päästy.

5. HAVAINNOT

Koeoja 1

Koeoja 1:n koordinaatit ovat $x=997-1002$, $y=1032-1033$. Koeojan pituus oli 5 ja leveys 1 metriä. Koeojan paikka oli melko tasaista ja kivettömältä vaikuttavaa. Ympäristössä kasvoi isoja koivuja. Pari metriä koeojan länsipuolella oli iso maakivi. Aluksi koeojasta poistettiin lapion pintaturve, jonka paksuus oli noin 5-10 cm. Tämä taso putsattiin ja tasattiin, sitä nimitettiin tasoksi 0.

O-kerroksesta tuli löytöinä ojan pohjoispäästä vihreää ja sinistä nyrhittyä ikkunalasia sekä eteläpäästä palanutta savea. Kohdassa $x=999$ koeojassa oli havaittavissa kiveystä, joka muodostui noin nyrkin kokoisista kivistä, länsiprofiilissa näkyi samassa kohtaa tummaa noki-/likamaata. Maaperä oli muuten kauttaaltaan lähes kivetöntä hienoa hietaa.

Tasossa 0 oli havaittavissa koeojan keskivaiheilla itäprofiiliin menevä likamaa-alue, samoin eteläpäässä koeojaa oli pieni lika-/nokimaa-alue (ks. tasokartta, taso 0).

1-kerroksesta tuli löytöjä runsaammin. Maaperä vaikutti kauttaaltaan sekoittuneelta. Ruudussa 1001/1032 oli ohut likamaaläiskä, josta tuli ensimmäiset rautakauteen viittavat löydöt; keramiikan palanen, palanutta savea ja palaneen luun palanen. Lisäksi kerroksesta 1 tuli löytöinä naulankatkelmia, vihreää nyrhittyä ikkunalasia ja muutama rautavarras. Ikkunalasi keskittyi koeojan pohjoispäähän oletetun rakennuksen perustan seinälinjan tuntumaan. Maaperä oli melko kivetöntä hienoa hietaa.

Tasossa 1 oli havaittavissa koeojan keskivaiheilla edelleen sama itäprofiiliin menevä likamaa-alue kuin tasossa 0, kuitenkin hieman pienentyneenä. Koeojan länsiprofiiliin meni kaksi likamaa-aluetta sekä eteläpäässä, että keskivaiheilla. Eteläpäässä oli lisäksi yksi pieni noki-/likamaaläiskä. Pieniä kiviä oli ehkä hieman runsaammin kuin tasossa 0 (ks. tasokartta taso 1). Koeojan pohjoispäässä olevat kaksi rinnakkaista kiveä näyttivät kuuluvan maanpinnalle näkyvään maatuneeseen seinälinjaan, joten ne saattavat olla paikalla olleen rakennuksen peruskiviä. lännenpuoleisen kiven alta löytyi palanen rautakautista keramiikkaa (KM 2000023:30).

2-kerroksesta tuli likamaa-alueista rautakauteen viittaavia löytöjä entistä runsaammin. Mm. keramiikkaa, savitiivistettä, palanutta luuta, kvartsi-iskos ja palanutta savea. Muita löytöjä olivat naulat.

Tasossa 2 oli havaittavissa koeojan keskivaiheilla aiemmissä kerroksissa itäprofiiliin menevän likamaa-alueen pieneminen lähes olemattomiin. Nyt läiskässä oli kuitenkin havaittavissa hiiltä. Eteläpäässä oli kapeahko länsiprofiiliin menevä likamaa-alue ja pohjoispäässä koko koeojan halkaiseva likamaa-alue. Edellisessä tasossa näkyneen länsiprofiiliin menevän likamaa-alueen kohdalla oli pientä kiveystä, mutta likamaata ei tässä tasossa siinä kohtaa ollut havaittavissa. Maaperä oli melko kivetöntä hienoa hietaa.

3-kerroksesta tuli löytöinä edelleen samaa tavaraa kuin ylempääkin. Rautakautista aineistoa tuli likamäläiskistä, jotka saattoivat olla hyvin pieniä ja ohuita. Kiinnostavin löytö tässä kerroksessa oli kuitenkin lyijyinen ikkulasinpuitteen kappale, joka löytyi koeojan pohjoisimmasta ruudusta, eli oletetun seinälinjan tuntumasta. Koeojasta löytyi myös yksi kivilaji-iskos.

Tasossa 3 ei likamaata ollut havaittavissa. kivisyys lisääntyi alaspäin mentäessä, mutta maaperä oli edelleen yllättävänkin hienojakoista hietaa.

Tämän jälkeen siirryttiin kaivamaan ainoastaan koeojan pohjoisinta ruutua. Neloskerroksesta tuli löytöinä pari naulaa ja saviastian pala, jotka viittasivat, että maaperä on käsiteltyä. Noin 60 cm sy-

vydestä tuli esiin ruumishautahahmo. Se oli itä-länsi suuntainen ja meni länsiprofiiliin. Sen jalkopäässä oli maaton lautaa, josta otimme ajoitusnäytteen. Hahmo dokumentoitiin valokuvaamalla ja piirtämällä. Hahmon eteläreunassa oli naula, joka lienee ruumisarkun naula. Noin neljä senttiä etelään ruumishautahahmon tummana erottuvasta linjasta oli reilun sentin halkaisijaltaan oleva kuula, jota arvelimme löytötilanteessa mahdollisesti vaa'an punnukseksi. Melko lailla tämän isomman ruumishautahahmon vastapuolella meni itäprofiiliin myös likamaa-alue samassa tasossa. Pidän todennäköisenä, että myös se on ruumishautahahmon pää, nimittäin pääpuoli.

Lopuksi koeoja peitettiin muovilla merkiksi siitä, mihin asti oli kaivettu. Koeoja peitettiin ja etsiöitiin.

Koekuoppa 2

Koekuoppa 2:n koordinaatit ovat $x=981$, $y=1037$. Koekuopan koko oli 1 x 1 metriä, syvyys 30- 60 cm. Koekuoppa 2:n paikaksi valittiin rautakautiselta vaikuttava kiven ja maan sekainen röykkiö, joka sijaitsee kirkkomaan aidan eteläportiksi nimeämämme aukon länsireunassa. Röykkiö on halkaisijaltaan noin 6 metriä ja korkeudeltaan noin metrin. Koekuoppa paljasti, että kyseessä on rautakautinen röykkiö. Löytöinä tuli pinnasta pohjaan kaivetusta kuopasta mm. rautakauden tyyppin keramiikkaa, savitiivistettä, kvartsi-iskoksia, koristellun savikiekon katkelma, palanutta savea, palanutta ja palamatonta luuta. Koekuopassa oli tiivis kiveys ja nokimaata. Aineisto viittaa rautakautiseen hautaröykkiöön tai asuinpaikkaan.

Koekuoppa 3

Koekuoppa 3 :n koordinaatit ovat $x=995$, $y=1045$. Koekuopan koko oli 50 x 50 cm, syvyys 45 cm. Koekuoppa 3:n paikaksi valittiin itäisen kirkkomaan aidan yhteydessä oleva matala maan ja kiven sekainen kumpu, jonka arveltiin voivan olla rautakautinen röykkiö. Kumpareen pituus on noin 5 metriä, leveys 2-3 metriä, korkeus 30-40 cm. Sen päällä kasvaa katajia. Koekuoppa paljasti, että kyseessä on mahdollinen rautakautinen röykkiö. Löytöinä saviastian paloja, palanutta savea, palamatonta luuta ja kvartsi-iskoksia. Koekuopassa oleva kiveys oli löyhempi kuin koekuopassa 2. Maaperä oli välillä 0-40 cm tummaa hiekan sekaista multaa, tätä syvemmällä maa muuttui vaaleaksi kiviseksi hiedaksi.

6. ANALYYSIT JA NIIDEN TULOKSET

Koeojan 1 ruumishautahahmon jalkopäästä otettiin puunäyte, joka lähetettiin ajoitettavaksi Puolan Poznanin hiukkaskiihdytin laboratorioon. Ajoitustuloksen mukaan näyte on 95,4%:n todennäköisyydellä aikaväliltä 1490-1660 cal.AD. (ks. tarkemmin liite radiohiiliajoitus).

7. TULKINTA JA YHTEENVETO

Mielenkiintoisimmat löydöt paikan kirkollista luonnetta ajatellen olivat eittämättä maatuneen kirkonperustan eteläpuolelle tehdystä koeojasta saadut ikkunalasi-, lyijypuite- ja ruumishautalöydöt. Vaikuttaa siis siltä, että Kappelmaellä on ollut sekä tarinoiden mukainen kirkko tai rukoushuone, mutta myöskin hautausmaa. Tämän yhden ajoitetun hautalöydön perusteella kyseessä olisi lähinnä

myöhäiskeskiaikainen tai uuden ajan alun aikainen kirkonpaikka. Tähän kuvaan sopivat hyvin myös löydetty nyrhityt lasinpalat ja lyijypuite. Laseissa käytetty nyrhintäteknikka ja lyijypuitteet ovat jääneet pois käytöstä joskus 1600 –luvun lopun/1700 –luvun alun aikoihin (Haggren 2000, 86-88). Toisaalta ikkunalasi voi siis olla myös vanhempaakin, mutta ei ainakaan nuorempaa. Jotenkin tuntuisi siltä, että Kappelmäen kirkko, jos sitä nyt niin kutsuttaisiin, olisi jäänyt pois käytöstä viimeistään joskus 1600 –luvun lopun jälkeen. Tämä ajatussuunta tuntuu varsin loogiselta ja mielenkiintoiselta ainakin nykyisten tietojen valossa.

Koeoja 1:stä löytyi aivan pinnasta lähtien mm. rautakauden tyyppin keramiikkaa ja savitiivistettä sekä palaneen luun paloja. Ne olivat ohuissa tummissa laikuissa, joita koeojassa oli eri kerroksissa. Tästä voi päätellä, että myöhemmät ruumishautaukset ovat sekoittaneet maakerrokset, eli haudat on kaivettu rautakautisen kulttuurikerrostuman läpi. Kirkkomaan aidan eteläportin yhteydessä aitaan liittyneenä oli röykkiömäinen muodostelma, halkaisijaltaan noin 6-7 metriä ja korkeudeltaan noin metrin. Tarkemmin katsottuna se vaikutti mahdolliselta röykkiöhaudalta. Siihen tehtiin koekuoppa (kk 2), joka kaivettiin pohjaan asti. Löytöinä tuli tiiviin kiveyksen ja noki/likamaan seasta aivan pinnasta lähtien mm. rautakauden tyyppin keramiikkaa, kvartsi-iskoksia, savitiivistettä, koristellun savikiekon katkelma, palanutta luuta sekä ns. kivikiekko, joka oli tehty nyrhimällä punaisesta hiekkakivestä. Mitään tarkemmin ajoittavaa ei siis tullut, mutta kyseessä voisi olla esim. merovinkiaika. Kappelmäki voi liittyä jollain tapaa viereisen kotiseutumuseon mäen merovinkiaikaiseen kalmistoon. Kyseessä voi olla esim. siihen liittyvä asuinpaikka/kalmisto. Jonkinlaista ajoituksellista osviittaa merovinkiajalle voisi antaa myös kivikiekko, joita on löydetty ko. periodille ajoittuvasta Laitilan Vainionmäestä, toisaalta kivikiekkolöytöjä tunnetaan etenkin Lounais-Suomesta kivikaudelta rautakaudelle, joten ajoitus sen perusteella on lievästi sanottuna väljä (Söyrinki-Harmo 1996, 71-72). Noin kymmenen metriä röykkiöstä koilliseen teimme vielä yhden koekuopan (kk 3) itäpuoliseen aitaan, joka sillä kohdalla vaikutti yhdistyvän matalaan kivensekaiseen kumpareeseen, jonka pituus on noin 5- 6 metriä, leveys pari-kolme metriä ja korkeus noin 30-40 cm. Kumpareeseen tehdystä koekuopasta ei tullut aivan vastaavaa kiveystä kuin kk 2:sta. Kiveystä tässäkin oli, mutta se oli löyhempää. Löytöinä tuli kuitenkin tästäkin koekuopasta rautakauden tyyppin keramiikkaa, palanutta savea, palamatonta luuta ja kvartsi-iskoksia. Pidän melko todennäköisenä, että tässäkin olisi kuitenkin kyseessä rautakautinen röykkiö, joka on yhdistetty myöhempänä aikana kirkkomaan aitaan. Toisaalta on myös mahdollista, että rautakautinen aineisto on joutunut ko. paikalle myöhemmän maansiirtelyn, esim. juuri kiviainan teon ja hautausmaakäytön seurauksena. On otettava huomioon, että rautakautista materiaalia tuli kaikista koekuopistamme, ja sitä tuntuu olevan alueella melko runsaasti, joten sitä on aivan hyvin voinut ”kulkeutua” sellaisiin paikkoihin, joissa se ei enää ole alkuperäisessä sijainnissaan.

Helatorstain kaivaukset toivat runsaasti uutta tietoa. Varmistui, että Kappelmäellä on ollut hautausmaa, jonkinlainen kirkko sekä myös rautakautinen kalmisto/asuinpaikka. Uusien tietojen myötä nousi kuitenkin esiin uusia kysymyksiä. Joista ratkaisemattomin on hautausmaan käyttöperiodi. On selvää, että Kappelmäellä on lukuisia hautoja joiden tarkka lukumäärä ja ajoitus ei ratkea kuin arkeologisten tutkimusten avulla. Entä miten tähän liittyy alueen rautakautinen kerrostuma. Voisiko kyseessä olla paikka, jossa pakanallinen polttohautaus on vaihtunut kristilliseen ruumishautaukseen. Millaista tietoa kätkevät sisäänsä paikalla sijainneen kirkon jäännökset. Tavalla tai toisella tutkimuksia Kappelmäellä tulisi jatkaa. Hitaan kiiruhtamisen malli olisi mielestäni hyvä. Seuraava vaihe voisi olla se, että tutkittaisiin tasokaivauksena pieni ala tavoitteena saada esiin uusia hautoja tutkittavaksi. Nythän emme resurssien vähyyden ja lyhyen kenttätöajan vuoksi ehtineet tutkimaan yhtään hautaa, ainoastaan saamaan yhden esiin ja dokumentoida sen mitä siitä näkyi. Ja ainoastaan tällä yhdellä kohtaa ehdimme riittävän syväälle, jotta hautoja ylipäänsä voisi tulla näkyviin. Merkit koeojassa (kk1) kuitenkin viittaavat siihen, että hautoja alueella on lisääkin. Esim. havaitun hautarakenteen vastapuolella havaittiin itäprofiiliin menevä tumma läikkä samassa tasossa länsiprofiiliin

menevän hautarakenteen kanssa. Se oli kuitenkin näkyvissä vain muutaman sentin osalta tasossa, eli kyseessä voi olla ruumishaudan pääpuolen pää. Maan sekoittuneisuus kautta koko koeojan (kk 1) on mielestäni myös selvä viite siihen, että lisää hautoja on odotettavissa, kunhan vain päästään riittävän syvälle. Tämän lisäksi on maatuneen kirkonperustan itäpuolella muutama matala itä-länsi – suuntainen painanne, jotka voivat merkitä ruumishautoja. Ne näkyivät keväällä, kun ruoho oli talven jäljiltä painunutta, mutta kuitenkin niitä voi pitää epävarmoinakin. Toivottavasti jo ensi kesänä pääsisimme jatkamaan tutkimuksia alueella.

Mynämäessä Kivikyläntiellä 10.7.2003

Jouni Taivainen